

BESLUT

2020-03-02

Dnr: 19/03341

SAKEN

Rapport, SVT1, 2019-08-09, kl. 19.30, inslag om att ordet kött valdes bort i klimatrapport; fråga om opartiskhet och saklighet

BESLUT

Inslaget fälls. Det strider mot kravet på saklighet.

Inslaget frias i fråga om kravet på opartiskhet.

FÖRELÄGGANDE

Sveriges Television AB ska på lämpligt sätt offentliggöra nämndens beslut.

INSLAGET

Inslaget handlade om att skrivningar om kött valts bort i en klimatrapport. Inslaget hade rubriken ”Klimatrapporten – Skrivningar om kött valdes bort” och i påannonseringen sa nyhetsuppläsaren följande.

Att peka ut kött och köttproduktion som skadligt för klimatet är politiskt mycket känsligt. Det visade sig inte minst när FN:s klimatpanel skulle skriva sin rapport som kom igår. Då valdes flera meningar om köttets klimatpåverkan bort efter påtryckningar. Det berättar en av forskarna som var med.

I reportaget som följde sa en reporter följande.

Säger man åt mindre kött är det ofta många som reagerar. Men behovet att jordens befolkning ska äta mindre kött är central i den senaste larmrapporten från FN:s klimatpanel igår. Men hur panelen skulle formulera sig var känsligt skulle det visa sig för när forskarna talar om köttets klimatpåverkan och minskad köttkonsumtion, då fanns starka röster bland länder i klimatpanelen som fick igenom att man skulle använda andra ord, som ändrade matvanor, eller kanske 'ät mer vegetariskt' fast hellre, 'ät balanserad kost'.

Därefter intervjuades Sveriges representant för IPCC, NN, och följande sades.

(NN) – Man valde i sammanfattningen att oftare skriva om balanserade matvanor, till exempel vegetarisk kost än liksom skriva kött, ordet kött. (Reporter) – Och det för att det ska accepteras då av länder med hög köttproduktion till exempel? (NN) – Det kan vara en av anledningarna.

Reportern sa därefter att det blev för ”hårdsmält för vissa länder” att peka ut kött och köttproduktion för sin höga klimatpåverkan. Sedan sa reportern att Lantbrukarnas Riksförbund framförde att köttkonsumtionen i Sverige inte behövde minska om man åt svenskt kött. NN sa därpå bland annat att svenskt kött eventuellt hade mindre klimatpåverkan än annat kött men att vegetarisk mat hade mindre klimatpåverkan än mat från djurriket.

ANMÄLAN

Inslaget är anmält av NN som anför att han felaktigt angavs bekräfta reporterns påstående om att klimatpanelen i sin senaste rapport på grund av påtryckningar från ”starka länder” inte använt ordet ”kött” och i stället valt andra formuleringar i samband med redovisning av forskning kring livsmedelssystemets klimatpåverkan. Det var reporterns tes att ”det känsliga ordet kött” hade undvikits på grund av politiska påtryckningar. Påståendena var reporterns personliga åsikt och saknade sakunderlag.

Om man läser IPCC-rapportens kapitel 5 som handlar om livsmedelssäkerhet, förekommer ordet ”meat” ett 130-tal gånger. Även andra uttryck används, beroende på kontexten och forskningens fokus. I klimatpanelens avslutande diskussion om rapportens sammanfattning, byttes inte ordet ”meat” ut i slutsatserna. Olika uttryck användes i genomgången om livsmedelssystemet, matval och dylikt på samma sätt som i rapportens underliggande kapitel 5 som helt var skrivet av forskare.

Rapport gjorde ett förtydligande i sin sändning den 19 augusti kl. 19.30, med det enda budskapet att ”klimatpanelen tar beslut som alla länder kan ställa sig bakom”. Jämfört med det ursprungliga inslaget från 9 augusti var påståendet om eftergifter på grund av politiska påtryckningar helt oförändrat. Meningen är dessutom missvisande eftersom IPCC:s beslutsprocess förs tillsammans med forskare som skrivit sammanfattningen, vilket garanterar att hela texten och ordvalen ligger väl i linje med den granskade forskningen. Ifall något land eller flera länder av någon anledning inte accepterar ett specifikt resultat, finns det dessutom ett fastställt regelverk för hur det hanteras och dokumenteras. Så har också skett vid enstaka tillfällen, när något land inte vill acceptera forskarnas slutsatser. Detta säkerställer att politiska påtryckningar inte kan få genomslag.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television AB (SVT) anser att inslaget överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet och anför i huvudsak följande.

Anmälaren menar att SVT hävdar att klimatpanelen låtit sig påverkas av ”starka länder” och genom att citera reportern med orden ”det känsliga ordet kött” hävdar att SVT drivit tesen att panelen låtit sig påverkas av politiska påtryckningar. Efter att anmälaren hört av sig till redaktionen gjorde *Rapport* tio dagar efter inslaget ett förtydligande enligt följande.

Så ett förtydligande. I *Rapport* förra fredagen påstods det att flera meningar om kött valts bort i en rapport från FN:s klimatpanel efter påtryckningar. Det korrekta är att IPCC valt formuleringar som alla länder kan ställa sig bakom.

Anmälaren var dock inte nöjd med detta förtydligande utan hävdar fortsatt att det som sagts om politiska påtryckningar trots detta är oförändrat, vilket SVT motsätter sig. Formuleringen i förtydligandet bär en tydlig positionsförflyttning från ”påtryckning” till ”kan ställa sig bakom”.

Det är värt att notera att anmälaren i inslaget svarade ”Det kan vara en av anledningarna” på en rak fråga om formuleringarna i sammanfattningen om ”balanserade matvanor, vegetarisk kost” på bekostnad av ordet kött.

SVT:s nyhetsinslag uppehöll sig inte kring den vetenskapliga grundfakta som utgör basen i klimatpanelens rapport utan beskrev en process där 195 länder ska komma överens om gemensamma formuleringar. I den processen sker omskrivningar i syfte att nå konsensus.

SVT har belägg för att ordet kött uppfattas som känsligt, vilket bekräftas av den intervjuade forskaren och SVT har belägg för att ord och formuleringar under processen ändrades. Också detta bekräftade forskaren och anmälaren. Det forskaren bekräftade går att härleda till det dokument som utgör källan till inslaget. Till exempel fanns i en tidigare version en grafisk illustration med ett faktadiagram som visar ”meat calories” – att det globalt konsumeras mer och mer kött per capita och där samma diagram visar att BMI breder ut sig och ökar. I den slutliga sammanfattningen är detta diagram ersatt med ett helt annat diagram – nämligen ”total calories per capita”.

SVT vill avslutningsvis påpeka att det i inslaget aldrig uttrycks ”starka länder” som anmälaren hävdar utan ”starka röster bland länder som satt i klimatpanelen”. Inte heller uttrycket ”det känsliga ordet kött” uttrycks i inslaget utan den korrekta återgivningen var ”hur panelen skulle formulera sig var känsligt, skulle det visa sig...”.

KOMMENTAR FRÅN ANMÄLARE

Anmälaren har inkommit med en kommentar på SVT:s yttrande och anför följande.

Som redan konstaterats finns det ingen systematisk eller utbredd skillnad i rapporten före mötet och efter vad gäller ”kött”. I det enda konkreta exemplet som SVT i sitt yttrande återger, är sanningen betydligt mindre spännande än spänningar kring kött. Att ens vikt hänger ihop med totala kaloriintaget i stället för kalorier från kött kräver varken starka röster bland länderna eller starka länder att snabbt komma fram till. Det är svårt att se att SVT:s exempel på något sätt skulle kunna underbygga någon slutsats om ordet kött som kontroversiellt, eller ”starka röster bland länderna”.

Att sammanfattningen i rapporten diskuteras är en del av ett fastställt arbetssätt som bidrar till att rapporterna blir tillgängliga, tydliga och vetenskapligt korrekta. SVT:s funderingar om konsensus bortser från att ett konsensusförfarande gör att spetsade partsinlagor inte får överhanden, inte att ”starka röster” får överhanden. Skulle sådana röster ändå finnas, har klimatpanelen ett regelverk för hantering av fall när konsensus inte går att uppnå. Det regelverket har också tillämpats när det varit aktuellt, vilket bekräftar att starka röster bland länderna som inte hindrar ett beslut som alla länder inte ställer sig bakom. Så, utöver att SVT:s ”rättelse” inte rättar till det som i sändningen antydde om påtryckningar, är den inte korrekt ens i sak.

Att citat från NN i ord inte ligger i linje med SVT:s ”bekräfta” är också uppenbart. Därtill var intervjun ganska lång och aggressivt utförd. Att reportern inte hade gjort någon research återgav han i samtal efter inslaget, samt att han utgick från sin allmänna uppfattning. SVT:s ”bekräfta” var en friare tolkning av hur reportern ville uppfatta sin egen tes.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SVT ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet).

Kravet på opartiskhet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Bestämmelsen innebär bland annat att en programledare eller reporter inte får göra värderande uttalanden eller ta ställning i kontroversiella frågor.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

Granskningsnämnden får besluta att ett programföretag som brutit mot villkor i sitt sändningstillstånd på lämpligt sätt ska offentliggöra nämndens beslut (17 kap. 10 § radio- och tv-lagen).

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

NN vänder sig mot att det uppgavs i inslaget att han berättat att skrivningar om kött i rapporten valdes bort efter påtryckningar. NN för fram att IPCC inte systematiskt eller i utbredd omfattning bytt ut ordet kött i rapporten och att IPCC:s beslutsprocess förs tillsammans med de forskare som skrivit sammanfattningen, för att garantera att texten och ordvalen ligger i linje med forskningen och att spetsade partsinlagor inte får överhanden. NN anför dessutom att det finns ett fastställt regelverk för att hantera fall när ett eller flera länder inte vill ställa sig bakom en rapport, vilket säkerställer att politiska påtryckningar inte kan få genomslag.

Granskningsnämnden konstaterar att inslaget byggde på vad NN enligt SVT påstods ha berättat. Nämnden anser inte att det uttalanden som NN förde fram under intervjun i inslaget gav stöd för att dra de långtgående slutsatser som SVT gjorde i inslaget. Något ytterligare underlag som underbygger framställningen i inslaget har SVT enligt nämndens mening inte heller fört fram i ärendet. Inslaget strider därför mot kravet på saklighet. Att SVT sände ett förtydligande tio dagar senare ändrar inte den bedömningen.

Vad anmälaren i övrigt anfört medför inte att inslaget strider mot kravet på opartiskhet.

Detta beslut har fattats av Ulrik von Essen, Bo-Erik Gyberg, Kristina Åberg och Erik Fichtelius efter föredragning av Johannes Wik.

På granskningsnämndens vägnar

Ulrik von Essen

Johannes Wik